

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

SCENARIUSZ SZKOLENIA

Kompetencje informatyczne - II etap edukacyjny

CZĘŚĆ STACJONARNA

Autor: Anna Dudek

Lublin, 2018

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor
ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26
www.kursor.edu.pl

SCENARIUSZ SZKOLENIA

Kompetencje informatyczne - II etap edukacyjny

Wprowadzenie

Scenariusz szkolenia został opracowany w oparciu o ramowy program szkolenia przygotowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu pozakonkursowego pn. *Zwiększenie skuteczności działań pracowników systemu wspomagania i trenerów w zakresie kształcenia u uczniów kompetencji kluczowych* (PO WER Dz. 2.10 Typ 1).

Szkolenie składa się z 9 modułów realizowanych w praktycznej formie warsztatowej. Stanowią one logiczny ciąg myślowy. Scenariusz szkolenia zawiera liczne odwołania do osobistych dotychczasowych doświadczeń uczestników. Bazuje na posiadanej wiedzy, umiejętnościach i kompetencjach nauczycielskich. Opiera się na wzajemnym uczeniu się i dobieraniu adekwatnych form pracy w zależności od potencjału, potrzeb i warunków uczenia się grupy. Odnosi się do drugiego etapu kształcenia uwzględniając zachodzące zmiany rozwojowe ucznia poprzez łagodne przejście z etapu przedszkolnego do I etapu edukacji, z pierwszego do drugiego i na kolejne etapy. Umiejętnie łączy rozwijanie różnych kompetencji kluczowych w obrębie każdego z etapów w określonych 5 kompetencjach kluczowych: 1. cyfrowych (TIK), 2. matematyczno-przyrodniczych, 3. porozumiewania się w językach obcych, 4. postaw - innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej, 5. umiejętności uczenia się – poprzez nauczanie eksperymentalne i doświadczanie. Główne ćwiczenia w ramach szkolenia nakierowane są na rozwój umiejętności wykorzystania technologii informacyjnych w procesie uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym.

Uczestnictwo w szkoleniu stanowi przygotowanie do pełnienia roli osoby wspomagającej proces rozwoju szkoły w określonym obszarze kompetencji kluczowych. Planowane formy ćwiczeniowe zachęcają do wysokiej aktywności, rozwoju kreatywności uczestników i podejmowania odpowiednich kroków w kierunku własnego rozwoju i wspierania rozwoju szkoły. Organizacja szkolenia w trzech 3-dniowych spotkaniach stacjonarnych oraz w szkoleniu e-learningowym pomiędzy nimi pozwala na wykorzystanie optymalnych warunków i możliwości osiągnięcia wysokiej efektywności przekładającej się na bezpośrednie zastosowanie nabytych umiejętności w praktyce pedagogicznej.

Każdy moduł szkoleniowy kończy ćwiczenie z zakresu praktycznego wspomagania szkoły: określania obszaru kompetencji kluczowych, doboru i wykorzystania narzędzi diagnostycznych, sposobów i form prowadzenia wspomagania, refleksji nad posiadanymi zasobami i elementy planowania rozwoju własnego jako uczestnika szkolenia.

Wskazówki metodyczne dla trenera:

Scenariusz szkolenia zawiera szeroki zbiór możliwości i form prowadzenia szkolenia. W dostosowaniu do sytuacji trener dobiera odpowiednie ćwiczenia dbając o właściwy klimat uczenia się, organizując

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

potrzebną przestrzeń, warunki i czas do przećwiczenia odpowiednich umiejętności z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i możliwości uczestników grupy oraz procesu grupowego prowadzącego do osiągnięcia założonych celów szkolenia.

Główny kierunek: Jak prowadzić wspomaganie pracy szkoły, które przyczynia się do rozwijania kompetencji kluczowych uczniów?

Temat: Wspomaganie szkół w wykorzystywaniu nowoczesnych technologii w procesie nauczania/uczenia się - II etap edukacyjny

Cel ogólny:

Przygotowanie do procesowego wspomaganie szkół w obszarach związanych z kształceniem kompetencji kluczowych uczniów

Cele szczegółowe (efekty):

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz w przygotowaniu uczniów do życia społecznego i funkcjonowania w dorosłości
- uzasadnia potrzebę rozwoju kompetencji informatycznych i rozumie wpływ procesu uczenia się/nauczania na II etapie edukacyjnym na ich kształtowanie
- wskazuje metody i techniki uczenia się/nauczania służące rozwijaniu kompetencji informatycznych i określa warunki służące ich realizacji na II etapie edukacyjnym
- zna założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie
- prowadzi wspomaganie szkół w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik uczenia się/nauczania
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów
- określa swój potencjał zawodowy i planuje dalszy rozwój w roli osoby prowadzącej wspomaganie szkół

Forma realizacji: szkolenie *blended learning*, część stacjonarna

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Metody i techniki pracy: warsztaty, ćwiczenia, techniki wzajemnego uczenia się

Środki dydaktyczne i materiały: prezentacja multimedialna, akty prawne, materiały źródłowe (fragmenty, linki do pełnych materiałów źródłowych), arkusze ćwiczeń, materiały biurowe typu flipchart, pisaki, papier biurowy A4 biały 100 arkuszy/grupę i kolorowy – 5 kolorów po 10 kartek/grupę, karteczki samoprzylepne w 3 kolorach, taśma klejąca, 5 zestawów kolorowych kredek/flamastrów, pomocnicze materiały szkoleniowe typu: piłeczka, zegar, samochodzik; środki dydaktyczne: rzutnik multimedialny, laptop z dostępem do Internetu i z możliwością wyświetlenia filmu, laptopy dla uczestników szkolenia z dostępem do Internetu.

Plan szkolenia:

Moduł	Nazwa	Liczba godzin
I	Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia	9
II	Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji	7
III	Rozwój kompetencji informatycznych na II etapie edukacyjnym	6
IV	Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych	8
V	TIK w budowaniu środowiska sprzyjającego nauczaniu/uczeniu się	8
VI	Współpraca i komunikacja z wykorzystaniem TIK	8
VII	Bezpieczne wykorzystywanie nowych technologii	8
VIII	Wspomaganie pracy szkoły w rozwoju kompetencji informatycznych na II etapie edukacyjnym	9
IX	Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomaganie szkół	7
Razem		70

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

Cel główny

Rozwój umiejętności planowania działań wspierających szkołę w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów w oparciu o założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu oświaty odpowiedzialnych za wspieranie szkół
- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomaganie szkoły: specjaliści ds. wspomaganie, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- planuje wykonanie zadania polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania dwóch szkół w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów

Metody i techniki pracy: prezentacja, analiza studium przypadku, metaplan, *World Café*, JIGSAW, techniki grupowe

Czas trwania zajęć: 9 godzin

Przebieg szkolenia:

1. Rozpoczęcie szkolenia: 30 min.

Trener: Powitanie uczestników szkolenia, przedstawienie założeń i przebiegu szkolenia oraz koncepcji działań wspierających w prowadzeniu procesie wspomagania rozwoju szkoły.

Ustalenie zasad współpracy w grupie opartej na wzajemnym zaufaniu i wspólnym uczeniu się, budowaniu poczucia wspólnoty zawodowej, którą łączą zbieżne działania nakierowane na rozwój szkoły, jej uczniów i nauczycieli.

Krótką dyskusją nad koncepcją i metodyką prowadzenia zajęć warsztatowych, które będą sprzyjać wzajemnemu uczeniu się w grupie.

Trener moderuje dyskusję umożliwiając wypowiedzenie się wszystkim chętnym uczestnikom oraz dba o jednoznaczne zrozumienie założeń metodycznych. Informuje o zasadach uczenia się w grupie warsztatowej zwracając uwagę na wartości korzystania z wzajemnych doświadczeń.

Wynikiem dyskusji jest ustalenie wspólnych norm pracy grupowej, które zapisane są na plakacie i umieszczone w widocznym miejscu przez cały czas szkolenia.

Uczestnicy krótko określają swoje oczekiwania wobec szkolenia i trenerów. Wspólnie ustalają normy i zakres, dopisują do plakatu.

2. Wprowadzenie do tematyki wspomagania rozwoju szkoły – 60 minut

Trener kieruje rozwijaniem gotowości do aktywnego uczestnictwa w procesie wspomagania rozwoju szkoły z wykorzystaniem posiadanej wiedzy, umiejętności i doświadczeń uczestników. Dbą o rozwój klimatu wzajemnego uczenia się i wzmocnienia potencjału grupowego. Trener włącza się w aktywności grupy, analizuje ich potrzeby, aby w dalszej części szkolenia stworzyć warunki do ich rozwoju.

▪ **Czym jest wspomaganie?**

Runda wypowiedzi uczestników, skojarzenia.

▪ **Moje doświadczenia, moje osobiste historie dot. otrzymanego wsparcia**

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- 1) Opowiedz koleżance/koledze o otrzymanym wartościowym wsparciu w swoim procesie edukacji (będąc uczniem), które najbardziej zapadło Ci w pamięci (co to było?, jak się wtedy czułaś/czułeś?, co czujesz dziś wspominając tę historię?) – rozmowa w parach 3 min./os.
- 2) Opowiedz koleżance/koledze o otrzymanym wartościowym wsparciu dot. Twojej pracy zawodowej (co to było?, w jaki sposób udzielone?, przez kogo?, w jakich warunkach/okolicznościach?, co czułam/czułem jako osoba otrzymująca wsparcie?, w czym mi pomogło?, co musiałam zrobić, żeby osiągnąć sukces?) – rozmowa w nowych parach 3 min./os.
- 3) Opowiedz koleżance/koledze o otrzymanym wsparciu dot. pracy zawodowej, które według Ciebie nie było właściwe (co to było?, w jakich warunkach/okolicznościach?) – rozmowa w innych parach 3min./os.
- 4) Jakie wsparcie dla nauczyciela, dyrektora, ucznia można uznać za wartościowe? – rozmowa w czwórkach 2min./os., dyskusja na forum
- 5) Jakiego wsparcia potrzebuje szkoła? – rozmowa w parach 2min./os., rozmowa w czwórkach 2min./os., runda wypowiedzi grup. Trener zapisuje wnioski na plakacie. Upewnia się, czy wszystkie sformułowane wnioski właściwie odzwierciedlają intencje uczestników, nie ocenia i nie komentuje.
- 6) Moje doświadczenia we wspomaganiu pracy szkoły – runda wypowiedzi na forum

3. Systemowe wspomaganie pracy szkoły – 90min.

Trener moderuje pracę uczestników szkolenia prowadzącą do uświadomienia znaczenia wartościowego wspomaganie rozwoju szkoły.

▪ **Założenia ustawowe wspomaganie rozwoju szkoły**

1) Trener: Krótkie wprowadzenie do ustawowych założeń wspomaganie szkoły w oparciu o akty prawne (prezentacja):

- wymagania państwa – kierunki polityki oświatowej państwa

- rozporządzenia MEN określające zadania instytucji systemu wspomaganie: placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych

2) Formy wspomaganie szkoły.

▪ **Formy wspomaganie szkoły jako obowiązek instytucji systemu wsparcia**

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Praca w 3 grupach, analiza dokumentu: rozporządzeń MEN określających zadania instytucji systemu wspomagania: placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych (każda grupa analizuje jeden dokument). Grupy zapisują na plakacie zadania pdn, ppp, bp; 15 min., prezentacja grup na forum.

Trener zapisuje wnioski na plakacie jako ważne zadania dla pdn, ppp, bp. Podczas prezentacji ustalone są zadania wspólne i zadania wzajemnie wspomagające się.

Trener zwraca uwagę na formułowanie wniosków: „wartościowe wspomaganie to wspomaganie kompleksowe i procesowe”.

3) Wspomaganie.

- **Wspomaganie - dlaczego kompleksowo?, dlaczego procesowo?**

Dyskusja na forum, każdy uczestnik krótko wypowiada się.

- **Co ja w swojej pracy zawodowej wykonałem kompleksowo?**
- **Jakie to miało znaczenie?**

Rozmowa w parach 3min./os.

- **Jak uczyć się w szkole? - kompleksowo? procesowo?**

Rozmowa w parach 3 min./os.

- **Znaczenie kompleksowego i procesowego wspomagania**

Dla wybranego efektu kształcenia z ppko zaplanować wspomaganie jego osiągnięcia w sposób kompleksowy i procesowy z udziałem przedstawicieli ppp, pdn, bp – studium przypadku: ćwiczenie w 4-5-os. zespołach, zespół wybiera kartę z efektem kształcenia z ppko, 20min., prezentacja na forum, dyskusja.

Trener podsumowuje wskazując celowość wykonywanych ćwiczeń zwracając uwagę na znaczenie wspomagania dla rozwoju szkoły i ścisły związek z prowadzeniem procesu dydaktycznego.

4. Planowanie wspomagania rozwoju szkoły - 120 min.

- **Kiedy i jak wspomagać szkołę? (w którym momencie prowadzić wspomaganie rozwoju szkoły?)**

Krótką dyskusją dydaktyczną na forum, wspólne tworzenie mapy METAPLAN – kiedy?, jak?, jaki pierwszy kontakt ze szkołą?, co chcę zrobić?, czyja inicjatywa?; 20min.

- **W czym nauczyciela może wspomóc?**
- dyrektor szkoły

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- inni nauczyciele
- inne osoby z otoczenia ucznia
- pracownicy/specjaliści poradni psychologiczno-pedagogicznej
- pracownicy/specjaliści biblioteki pedagogicznej
- pracownicy/specjaliści placówki doskonalenia nauczycieli

Dyskusja w kręgu w 6 grupach, 5min., prezentacja grup

▪ **Etapy procesu wspomagania szkoły**

Diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy przedszkola, ocena procesu i efektów wspomagania – krótkie wprowadzenie trenera. Następnie uczestnicy planują wylosowany etap procesu wspomagania. Pracują w 4 grupach eksperckich metodą JIGSAW (gr. I. diagnoza, gr. II. planowane, gr. III. realizacja, gr. IV. ocena efektów procesu wspomagania) po 4 osoby, każda grupa otrzymuje materiał pomocniczy – dostęp do rozporządzeń MEN dotyczących zadań pdn, ppp, bp w zakresie wspomagania szkół oraz opis procesu wspomagania.

Faza 1. Każda grupa opracowuje/dyskutuje swoją część w ciągu 10min.

Faza 2. Zmiana grup – dochodzi nowy uczestnik, informuje, czego nauczył się w swojej grupie, a grupa informuje go o własnych ustaleniach, grupa zbiera informacje i dyskutuje.

Faza 3. Kolejna zmiana grup.

Faza 4. Eksperci wracają do swoich grup i konfrontują zdobytą całościową wiedzę. Sprawdzają, czy wszyscy nauczyli się wszystkiego, weryfikują informacje; wnioski na forum; 10min./sesję

Trener podsumowując zwraca uwagę na znaczenie ewaluacji w planowaniu i realizacji procesu wspomagania.

▪ **Współpraca PPP, PDN, BP - dlaczego?, w jakim celu?, jak?**

Dyskusja World Cafe, 3 stoliki (ppp, pdn, bp), 20min., podsumowanie na forum, wnioski zapisane na plakacie

▪ **Doświadczenia i wnioski z przeprowadzonych dotychczas form wspomagania**

- projekt 3.5. PO KL Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół i przedszkoli
- sieci współpracy i samokształcenia - funkcjonowanie platformy www.doskonaleniewsieci.pl, rejestracja, wpisy, kultura, komunikacja w sieci, uczestnik sieci, moderator sieci
- projekt 2.10 PO WER Przywództwo –opracowanie modeli kształcenia i wspierania kadry kierowniczej systemu oświaty
- wspomaganie prowadzone przez publiczne PDN, PPP, BP jako zadania statutowe

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor
ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26
www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- inne (programy wspomagania przedmiotowego, branżowego, jst, projekty UE, inne)

Prezentacja trenera, dyskusja

5. Charakterystyka zadania dla uczestników szkolenia polegającego na wspomaganiu 2 placówek oświatowych, szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów/dzieci.

Prezentacja zadania przez trenera, odpowiedzi na pytania uczestników, wyjaśnienia, notatki własne uczestników.

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Ustawa z dn. 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz.59).
- Ustawa z dn. 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Ustawa z dn. 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).
- Ustawa z dn. 1 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 1985) oraz przepisy wykonawcze do wymienionych ustaw.
- strona internetowa Ośrodka Rozwoju Edukacji www.ore.edu.pl zakładka projekty,

REALIZATOR PROJEKTU:

**Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor**

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

<https://www.ore.edu.pl/category/projekty-po-wer/wspomaganie-szkol-w-rozwoju/>

<https://www.ore.edu.pl/category/szkola/wspomaganie-szkol-i-przedszkoli/>

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cel główny

Wzmocnienie umiejętności wspomagania szkoły w rozwijaniu kompetencji kluczowych uczniów w procesie uczenia się przez całe życie oraz w przygotowaniu do funkcjonowania w społeczeństwie i dorosłym życiu.

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- definiuje pojęcie kompetencji
- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie
- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych
- opisuje rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów

Metody i techniki pracy: wykład, prezentacja, analiza dokumentów, dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

Czas trwania zajęć: 7 godzin

Przebieg szkolenia:

Krótkie wprowadzenie do tematyki zajęć. Trener wskazuje znaczenie kompetencji kluczowych (kk) w procesie edukacji, na rynku pracy i w życiu.

1. Ustalenie jednolitego rozumienia definicji – 40 min.

- **Jak rozumiemy kompetencje kluczowe? Różne definicje**

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doształcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Ustalenie definicji w parach 2min./os., następnie w czwórkach 2min./os, prezentacja ustaleń 4-osobowych grup oraz definicji wg Rady Europy i w określonej w podstawie programowej kształcenia ogólnego (ppko). Dyskusja na forum, zapis w notatkach uczestników.

▪ **Kompetencje kluczowe a umiejętności kluczowe – co oznaczają?, jak je interpretować?**

Wolna dyskusja, prezentacja – slajd

▪ **Kompetencje kluczowe jako WIEDZA, UMIEJĘTNOŚCI, POSTAWY (W, U, P)**

Analiza piramidy priorytetów. Praca w 4 grupach, 15min. Każda grupa rysuje własną piramidę priorytetów i określa, jaka z nich wynika W, U, P? Uczestnicy zaznaczają W, U, P i ich zależności pomiędzy poszczególnymi szczeblami piramidy. Określają na przykładzie piramidy, jakie kk są rozwijane. Grupy prezentują na forum.

Trener nawiązuje do taksonomii celów kształcenia w kontekście W, U, P.

▪ **Interpretacja 8 kompetencji kluczowych**

Metoda quiz. Praca w innych 4 grupach, 20 min. Każda grupa otrzymuje 8 pasków a nazwami kk i 2 karty z ich opisem, dopasowuje odpowiednie nazwy, prezentuje i interpretuje na forum.

Następnie każda grupa otrzymuje opis 2 kk. Zastanawia się, jak przedstawić charakterystyczne cechy kk, a następnie prezentuje na forum. Uczestnicy odgadują nazwę. Grupa uzupełnia charakterystykę kk.

▪ **Dlaczego kompetencje kluczowe w UE cechuje: globalizacja, ponadnarodowość, rozwój społeczny, rozwój instytucjonalny, rozwój osobisty?**

Uczestnicy pracują w 5 grupach. Każda grupa otrzymuje opis cechy kk i ustala odpowiedź na pytanie. Liderzy grup prezentacją ustalenia na forum.

▪ **Znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania do rynku pracy**

- jakie kompetencje kluczowe są pożądane na rynku pracy?
- dlaczego kompetencje kluczowe na rynku pracy?
- co umożliwiają kompetencje kluczowe na rynku pracy?
- które kompetencje kluczowe są najważniejsze dla rynku pracy?

REALIZATOR PROJEKTU:

**Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor**

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Rozmowa w 4 grupach, każda grupa zapisuje jeden wątek w ciągu 6min. i przekazuje dalej. Przechodni plakat uzupełniają grupy, a następnie wszyscy analizują zapisy i ew. dopytują. Trener podkreśla rolę kk na rynku pracy i system rozwijania kk przez całe życie.

▪ **Kompetencje kluczowe w przepisach oświatowych**

- podstawa programowa kształcenia ogólnego, efekty kształcenia
- podstawa programowa kształcenia ogólnego - Informatyka
- program nauczania
- prawo oświatowe

Praca w 4 grupach, 15min. Uczestnicy wyszukują kk w przepisach (na stronach internetowych lub w dokumentach drukowanych), dzielą się na forum grupy wnioskami.

▪ **Ponadprzedmiotowy interdyscyplinarny charakter kompetencji kluczowych**

Praca w 4 grupach, 15min. Każda grupa otrzymuje inną instrukcję, której treścią jest zbudowanie mostu z wykorzystaniem 2 arkuszy papieru A4, taśmy klejącej i nożyczek. Zadanie będzie uznane za wykonane, jeśli przez most przejedzie samochodzik i grupa odpowie na dodatkowe pytania podane w instrukcji. Most przechodzi publiczny test (z udziałem wszystkich uczestników szkolenia). W podsumowaniu trener moderuje dyskusję wskazując na potrzebne kompetencje, role, umiejętności zespołu w nawiązaniu do organizacji kształcenia szkolnego.

Instrukcja:

Z otrzymanych materiałów zbudujcie most, po którym przejedzie miniaturowy samochód. Parametry mostu: długość 0,35m, wysokość filarów stanowi 3/5 długości mostu.

Dodatkowe polecenie dla grupy:

Grupa 1. Nazwijcie swój most nazwą najdłuższego mostu w Europie i przygotujcie ulotkę reklamującą Wasz most w języku angielskim/ niemieckim/ francuskim/ rosyjskim (do wyboru).

Grupa 2. Nazwijcie swój most nazwą najdłuższego mostu na półkuli południowej, zaprezentujcie jego położenie geograficzne.

Grupa 3. Nazwijcie swój most nazwą najdłuższego wiszącego mostu na świecie przedstawcie gdzie jest położony, co ze sobą łączy.

Grupa 4. Nazwijcie swój most nazwą mostu, któremu poświęcony jest jakiś utwór artystyczny i zaprezentujcie ten utwór w dowolny sposób.

Grupa wykonuje zadanie w ciągu 10 min., dokonuje próby przejazdu samochodu przez most i prezentuje przygotowane dodatkowe zadanie.

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

W podsumowaniu wypowiedzi na forum:

- Co w wykonywaniu zadania było najtrudniejsze? Co stanowiło wyzwanie? Jak sobie z tym poradziliście?
- Jakie kompetencje były niezbędne do wykonania zadania?

- **Jakie ja posiadam kompetencje kluczowe?**
- **Kiedy i jak je nabyłam/nabyłem?**
- **Jakie kompetencje kluczowe są dla mnie ważne?**
- **Dlaczego?**

Zapis kk na kartce, wypowiedzi na forum

- **Jakie kompetencje kluczowe chcę rozwijać u uczniów?**

Rozmowa w parach, 2min./os., rozmowa w czwórkach 2min./os., dyskusja moderowana. Trener czuwa nad wysunięciem wniosku: „różnorodność podejścia do kk, różne wartości osobiste nauczyciela wpływają na dobór kk rozwijanych u uczniów → kk nauczyciela w max stopniu wpływają na kk jego uczniów”.

Trener zadaje pytanie: *Jak zwiększyć posiadanie kk u uczniów?* i pozostawia do przemyślenia uczestnikom.

- **Jak wybrać najważniejsze kompetencje kluczowe w szkole planowane do rozwoju?**

Dyskusja w kręgu. Trener zapisuje na plakacie wnioski z ćwiczenia.

- **Postępując się otrzymanym profilem kompetencyjnym dotyczącym wiedzy ułożyć zadanie edukacyjne, które rozwija kompetencje kluczowe ucznia II etapu edukacyjnego**

Praca w nowych 4-osobowych grupach, 15min. Każda grupa analizuje opis profilu kompetencyjnego ucznia i opracowuje zadanie. Prezentacja zadania, uzasadnienie, dlaczego dot. tylko wiedzy, jakie to ma znaczenie dla rozwoju pełnej kk W U P, podsumowanie, wnioski – kk są nierozdzielne, profil kompetencyjny jest nierozłączny.

- **Zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów**

Dyskusja moderowana, dopisanie wniosków do plakatu z poprzedniego modułu.

Trener wskazuje na celowość wykonywania ćwiczeń podkreślając wnioski z nich płynące i zachęca do dyskusji w kontekście kolejnego punktu zajęć.

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, *Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i szanse dla polityki edukacyjnej. Raport Eurydice*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006), nowelizacja z dnia 18.01.2018r. – projekt, Zalecenia Rady 2018/C189/01 z dnia 22.05.2018)

Moduł III. Rozwój kompetencji informatycznych na II etapie edukacyjnym

Cel główny

Rozwój umiejętności tworzenia warunków rozwijania kompetencji informatycznych uczniów na II etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje specyfikę rozwojową uczniów na II etapie edukacyjnym w kontekście rozwijania kompetencji informatycznych
- określa wiedzę, umiejętności i postawy ucznia na II etapie edukacyjnym związane z kompetencjami informatycznymi
- wskazuje kompetencje nauczycieli istotne dla kształtowania u uczniów kompetencji informatycznych
- identyfikuje uwarunkowania pracy szkoły mające wpływ na kształtowanie kompetencji informatycznych u uczniów na II etapie edukacyjnym
- zna propozycje zmian w obowiązującej podstawie programowej kształcenia informatycznego dla II etapu edukacyjnego rozumie znaczenie kompetencji informatycznych w rozwijaniu innych kompetencji kluczowych

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Metody i techniki pracy: prezentacja, analiza dokumentów, dyskusja, burza mózgów, quiz.

Czas trwania zajęć: 6 godzin

Przebieg szkolenia:

Przedstawienie celów szkolenia i krótkie wprowadzenie do tematyki zajęć.

- **Kompetencje informatyczne w zapisach podstawy programowej kształcenia ogólnego dla II etapu edukacyjnego**

Uczestnicy w 4 grupach analizują zapisy dotyczące nauczania informatyki zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego, każda grupa zajmuje się innym zagadnieniem, 10min.

Grupy prezentują:

- zmiany w nauczaniu informatyki na II etapie edukacyjnym – w klasach IV –VI i w klasach VII-VIII
- programowanie jako informatyczne podejście do rozwiązywania problemów
- kim są absolwenci edukacji informatycznej? (cyfrowi konsumenci, cyfrowi specjaliści, cyfrowi twórcy)
- wizualny język programowania

Dyskusja na forum. Trener podkreśla znaczenie i sposób uczenia programowania. Prezentuje zasoby netografii.

- **Jakie kompetencje informatyczne uczniów na II etapie edukacyjnym określa podstawa programowa kształcenia ogólnego?**

Praca w tych samych grupach. Uczestnicy analizują ppko i opis charakterystyki rozwojowej uczniów II etapu edukacyjnego w kontekście kształtowania kompetencji informatycznych. Wypisują kompetencje uczniów. Określają profil kompetencyjny ucznia, porównują wypracowany profil z opisem otrzymanym w materiałach szkoleniowych.

Prezentują wnioski na forum.

- **Jakie kompetencje (Wiedza, Umiejętności, Postawy) powinien posiadać nauczyciel, aby odpowiednio kształtować kompetencje informatyczne ucznia II etapu edukacyjnego?**

Wypowiedzi na forum.

- **Jakie ja jako nauczyciel posiadam kompetencje informatyczne?**
- **Jak mogę je rozwinąć?**

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Dyskusja, trener podaje przykłady z wykorzystaniem wyników raportu badania kompetencji informatycznych, IBE. Trener zwraca uwagę na dużą bezpośrednią zależność kompetencji kluczowych uczniów i kompetencji nauczyciela.

- **Jakie uwarunkowania wewnętrzne pracy szkoły sprzyjają kształtowaniu kompetencji informatycznych uczniów na II etapie edukacyjnym?**

Rozmowa w parach, 2min./os., rozmowa w czwórkach, 4min., ustalenia stanowiska w ósemkach, 4min., prezentacja na forum, dyskusja. Wnioski zapisane są na plakacie.

- **Po czy poznać, jakie kompetencje informatyczne posiada uczeń?**

Praca w 2 grupach: grupa 1. – dot. uczniów klas IV-VI, grupa 2. – dot. uczniów klas VII-VIII. Uczestnicy szkolenia podają przykłady wskaźników określających kompetencje informatyczne. Trener uzupełnia przykłady narzędzi diagnozowania kompetencji.

- **Jak określić kierunek wspomagania pracy szkoły w zakresie rozwijania kompetencji informatycznych uczniów?**

Wypowiedzi na forum. Trener podkreśla znaczenie zdiagnozowania aktualnej sytuacji szkoły i uczniów dla planowania procesu wspomagania rozwoju szkoły.

- **Jak kompetencje informatyczne uczniów wpływają na kształtowanie innych kompetencji kluczowych?**

Wspólne tworzenie mapy kompetencji. Burza mózgów. Podsumowanie trenera wskazujące na znaczenie kompetencji informatycznych w procesie wartościowego uczenia się uczniów.

Moduł kończy runda wypowiedzi i refleksja:

- **Co z analizowanych zagadnień wykorzystam we wspomaganiu szkoły?**

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Brzózka-Złotnicka I., *Praca z nowoczesnymi technologiami a zapisy podstawy programowej*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 20.04.2017].

- Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, *Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”*, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 20.04.2017].

- Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Wymagania państwa. Uporządkowanie priorytetów i celów szkoły*, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 20.04.2017].

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- Rękosiewicz M., Jankowski P., *Rozwój dziecka. Środkowy wiek szkolny*, [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 4, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356),
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Moduł IV. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych

Cel główny

Rozwój umiejętności wartościowego uczenia się przez całe życie oraz przygotowania uczniów do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez rozwijanie kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje przebieg procesu uczenia się
- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się, które wynikają z najnowszej wiedzy i badań
- uzasadnia znaczenie relacji między uczniem a nauczycielem w procesie uczenia się
- identyfikuje czynniki związane z organizacją pracy szkoły, które sprzyjają procesom uczenia się
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomaganie szkół

Metody i techniki pracy: prezentacja, wykład, stacje zadaniowe, dyskusja, metoda 5Q, sześć myślowych kapeluszy de Bono

Czas trwania zajęć: 8 godzin

Przebieg szkolenia:

Trener przedstawia cele szkolenia.

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- **Jak się uczyć? Co mi pomaga? Co przeszkadza?**

Rozmowy w parach 3min./os., następnie w czwórkach 2min./os., dyskusja na forum, zapis wniosków na plakacie

- **Przebieg procesu uczenia się**

- etapy nauki/procesu uczenia się: nieświadoma niekompetencja, świadoma niekompetencja, świadoma kompetencja, nieświadoma kompetencja

Prezentacja, uczestnicy podają przykłady do każdego pola kompetencji

- **Rozwój prostych i złożonych umiejętności jako warunek skutecznego nauczania**

Prezentacja z wykorzystaniem taksonomii celów wg B. Blooma

- **Czynniki wpływające na proces uczenia się**

Trener prezentuje 6 grup czynników:

1. podmiotowość ucznia w procesie uczenia się
2. znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się
3. łączenie wiedzy (nowej z dotychczas zdobytą, wiedzy z różnych dziedzin) i hierarchiczne jej porządkowanie
4. praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w szkole oraz w codziennym życiu
5. wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się
6. możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji

Uczestnicy pracują metodą 5Q w 6 grupach. Czas 60min. Każda grupa analizuje jeden czynnik. Pytania pomocnicze:

- Co robić, aby osiągnąć cel?
- Czego robić więcej, aby osiągnąć cel?,
- Czego robić mniej, aby osiągnąć cel?
- Co przestać robić, aby osiągnąć cel?
- Co zacząć robić, aby osiągnąć cel?

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Grupy prezentują swoje wnioski. Trener podsumowuje. Podkreśla wieloaspektowość metody jako narzędzia do wykorzystania we wspomaganiu szkoły.

▪ **Jakie środowiska edukacyjne sprzyjają uczeniu się?**

- relacje nauczyciel – uczeń
- praca zespołowa
- metody pracy nauczyciela
- indywidualizacja nauczania
- organizacja przestrzeni szkolnej

Stacja zadaniowa, 40min. Trener wyjaśnia zasady pracy metodą stacji zadaniowych. Uczestnicy pracują w 5 grupach. Grupy otrzymują zadania do wykonania na kolejnych stacjach zadaniowych. Wykonują swoje zadania na każdej stacji. Po zakończeniu całego ćwiczenia prezentują wnioski. Trener zwraca uwagę na znaczenie środowiska edukacyjnego w procesie uczenia się.

▪ **Proces uczenia się ma ścisły związek z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów - teza**

Uczestnicy pracują metodą 6 kapeluszy myślowych de Bono w 3 grupach. Czas 60 min. Trener zapoznaje z metodą i tak organizuje pracę, aby przynajmniej w 2 role mógł wcielić się każdy uczestnik. Grupy otrzymują po 6 kolorowych kapeluszy i jedną tezę oraz opis znaczenia każdego z 6 kolorowych kapeluszy. Wewnątrz każdej grupy wyłonione są 2-3osobowe zespoły i każdy z nich otrzymuje po 2 kolory kapeluszy. W parach/trójkach ustalają argumenty (4min./os.), które w podsumowaniu prezentują na forum.

Trener przedstawia dodatkowe stwierdzenia:

- wiedza o przebiegu procesu uczenia się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy szkoły
- monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów
- wiedza na temat uczenia się czynnikiem wartościującym procesowe wspomaganie szkół

Rozmowa w 3 grupach, każda grupa analizuje jedno stwierdzenie, 6min. Prezentacja grup i dyskusja na forum. Trener zapisuje krótko na plakacie wnioski z prezentacji grup w formie graficznego powiązania pomiędzy uczeniem się a kształtowaniem kk uczniów.

Uczestnicy zapisują w swoich notatkach istotne wnioski dotyczące planowania procesu wspomaganie rozwoju szkoły.

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- **Jak planować proces wspomagania szkoły, który wpływa na efektywność uczenia się uczniów?**

Wspólne ustalenie rozumienia pojęć: efektywność uczenia się, skuteczność, wartość/wartościowe uczenie się.

Dyskusja w kręgu w oparciu o wcześniejsze ćwiczenia. Trener podsumowując prezentuje inne czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się wynikające z najnowszej wiedzy i badań.

Moduł kończy runda wypowiedzi i refleksja:

- **Co z analizowanych zagadnień wykorzystam we wspomaganiu szkoły?**

Runda wypowiedzi.

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Borek A., Domerecka B., *Dobrze zorganizowana aktywność i bierność*, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Dumont H., Istanc D., Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., *Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej*, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.
- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., *Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni*, System Ewaluacji Oświaty [online dostęp dn. 14.09.2016].
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor
ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26
www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- Tędziągolska M., *W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?*, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].

Moduł V. TIK w budowaniu środowiska sprzyjającego nauczaniu/uczeniu się

Cel główny

Rozwój umiejętności wykorzystania TIK w organizowaniu środowiska sprzyjającego nauczaniu i uczeniu się

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- określa rolę nowoczesnych technologii we wspomaganie procesu nauczania/uczenia się, w tym myślenia algorytmicznego i programowania
- definiuje poziomy integracji technologii w procesie edukacji na przykładzie modelu SAMR R. Puentedury
- charakteryzuje najnowsze trendy związane z wykorzystywaniem technologii w edukacji
- wskazuje wybrane narzędzia i zasoby wspomagające proces nauczania/uczenia się na II etapie edukacyjnym
- analizuje przykłady dobrych praktyk wykorzystania TIK w procesie nauczania/uczenia się dziecka na II etapie edukacyjnym na przedmiotach nieinformatycznych
- określa możliwości wykorzystania TIK w pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz w indywidualizacji nauczania
- stosuje wiedzę o trendach i możliwościach wykorzystywania nowoczesnych technologii w procesie nauczania/uczenia się we wspomaganie szkół

Metody i techniki pracy: prezentacja, dyskusja, kula śnieżna, pokaz, metoda praktyczna (warsztaty komputerowe)

Czas trwania zajęć: 8 godzin

Przebieg szkolenia:

Przedstawienie celów szkolenia, krótkie wprowadzenie do tematyki zajęć.

- **Jakie znaczenie mają technologie informatyczne dla procesu nauczania i uczenia się?**

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doształcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor
ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Rozmowa w parach, 2min./os.

- **Jaką funkcję pełnią technologie informatyczne w procesie nauczania?**
- **Jaką funkcję pełnią technologie informatyczne w procesie uczenia się?**

Rozmowa w nowych parach, 2min./os., rozmowa w czwórkach, 6min., prezentacja ustaleń grup, wypowiedzi na forum.

- **Metody nauczania i oceniania wspomagane nowymi technologiami (przykłady)**

- WebQuest
- odwrócona lekcja i edukacja wyprzedzająca
- ocenianie kształtujące
- rywalizacja
- rzeczywistość rozszerzona
- programowanie (z uwzględnieniem II etapu edukacyjnego)

Prezentacja metod, wykonanie ćwiczeń w zakresie każdej z metod. Zajęcia przy stanowiskach komputerowych z dostępem do Internetu.

Dyskusja merytoryczna w kręgu. Trener podkreśla konieczność nadążania szkoły za rozwojem technicznym, technologicznym i potrzebami środowiska szkolnego/społecznego w kontekście wykorzystania TIK.

- **Poziomy integracji technologii w procesie edukacji na przykładzie modelu SAMR (ang. *Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition*)**

Prezentacja modelu SAMR, dyskusja.

- **Wykorzystywanie nowoczesnych technologii w procesie nauczania/uczenia się – narzędzia na II etapie edukacyjnym**

- wyszukiwanie informacji (słowniki i encyklopedie internetowe)
- powtarzanie i utrwalanie wiedzy (LearningApps, Kahoot lub Quizizz, Quizlet, Tools for Educators)
- motywowanie do podejmowania twórczych działań (StoryJumper, ToonyTool lub Make Belife Komix, Photo Story 3 dla Windows, Voki, Tagxedo lub Wordle)
- rozwijanie zainteresowań, np. Padlet

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doształcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- gromadzenie i udostępnianie zasobów, integracja wiedzy, np. praca w chmurze, Padlet, Kod QR, Fur.ly
- kodowanie, programowanie, np. Scratch, Baltie, Code.org
- aplikacje na urządzenia mobilne, np. czytnik kodów QR, Aurasma, PicCollage
- tablica multimedialna

Ćwiczenia praktyczne w każdym obszarze aktywności, analiza ćwiczeń. Trener skupia szczególną uwagę na ćwiczeniach, które zgłaszają uczestnicy szkolenia.

▪ **Zasoby Internetu wspomagające proces nauczania/uczenia się na II etapie edukacyjnym**

- platformy edukacyjne, np. Scholaris, E-podręczniki, Mistrzowie Kodowania, Godzina Kodowania
- blogi/portale edukacyjne, np. superbelfrzy.edu.pl, zamiastkserowki.edu.pl, edunews.pl, klasoteka.pl

Ćwiczenia praktyczne w każdym obszarze aktywności, analiza ćwiczeń. Trener podkreśla istotę bezpieczeństwa w sieci oraz uczy na jakość zasobów internetowych.

▪ **Jak wyszukać wartościowe informacje wspomagające uczenie się i nauczanie?**

Uczestnicy ćwiczą sposoby weryfikacji wstępnej zasobów Internetu, rozmowy na forum, wymiana doświadczeń uczestników i trenera.

Trener przedstawia podstawowe kryteria identyfikacji wartościowych zasobów z uwzględnieniem potrzeb uczniów II etapu edukacyjnego.

▪ **Jak korzystać z narzędzi TIK w indywidualizacji nauczania oraz w procesie uczenia się dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych?**

Uczestnicy szkolenia pracują w 6 grupach (20min.) analizując jeden obszar:

- osłabiona zdolność rozumienia omawianych problemów
- słaba koncentracja
- zaburzenia percepcji słuchowej i wzrokowej
- nieumiejętność selekcjonowania informacji
- problemy z motoryką małą (dysgrafia)
- trudność z nauką w dużej grupie

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Grupy tworzą plakaty. Prezentacja pracy grup, dyskusja moderowana, wnioski. Ćwiczenie kończy wykonanie wspólnego elektronicznego opracowania graficzno-tekstowego zawierającego wypracowane wnioski wszystkich grup. Wszyscy uczestnicy wraz z trenerem dyskutują i tworzą wspólne opracowanie w wybranym programie i formacie.

Podsumowanie z podkreśleniem znaczenia wspólnego uczenia się z wykorzystaniem TIK oraz wartości wytworzonych materiałów dla nauczania i uczenia się w kontekście kompetencji kluczowych.

- **Po czym poznać, że szkoła potrzebuje wsparcia w zakresie wykorzystywania nowoczesnych technologii w procesie nauczania/uczenia się (z uwzględnieniem uczniów II etapu edukacyjnego)?**

Metoda śnieżna kula. Porządkowanie, selekcja pomysłów w dyskusji stanowi odpowiedź na pytanie. Trener czuwa nad określeniem istotnych wskaźników diagnozowania potrzeb szkoły zwracając uwagę na potrzeby uczniów, w tym II etapu edukacyjnego oraz na potrzeby nauczycieli. Podkreśla potrzebę rozwijania kompetencji cyfrowych nauczycieli w kontekście uszczegółowień definicji kompetencji kluczowych (Zalecenia KE z 22.05.2018r.), aktualnych kierunków polityki oświatowej państwa oraz celów rozwijającego się społeczeństwa.

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- *Jak poznać, że użycie TIK na lekcji było celowe?* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Ostrowska M., Sterna D., *Technologie informacyjno-komunikacyjne na lekcjach. Przykładowe konspekty i polecane praktyki*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Pitler H., Hubbell E., Kuhn M., *Efektywne wykorzystanie nowych technologii na lekcjach*, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 20.04.2017].

Moduł VI. Współpraca i komunikacja z wykorzystaniem TIK

Cel główny

Rozwój umiejętności wykorzystania TIK do budowania środowiska edukacyjnego opartego na współpracy i wzajemnym komunikowaniu się

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- określa uwarunkowania efektywnej współpracy i komunikacji z wykorzystaniem nowych technologii

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doształcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- identyfikuje sytuacje edukacyjne zakładające współpracę i wymianę informacji z wykorzystaniem TIK na II etapie edukacyjnym
- wskazuje wybrane narzędzia TIK wspomagające komunikację i współpracę on-line uczniów i nauczycieli
- stosuje wybrane narzędzia TIK do współpracy i komunikacji przy realizacji zadań jako osoba wspomagająca szkołę w procesie kształtowania kompetencji informatycznych uczniów

Metody i techniki pracy: wykład interaktywny, warsztaty komputerowe, debata.

Czas trwania zajęć: 8 godzin

Przebieg szkolenia:

Trener przedstawia cele szkolenia. Odwołuje się do wcześniejszych modułów szkolenia.

- **Jakie czynniki warunkują efektywną współpracę i komunikację z wykorzystaniem nowych technologii?**

Dyskusja w kręgu, ustalenie głównych czynników:

- wybór zadania
- dobór uczestników grup z uwzględnieniem ról grupowych
- wybór narzędzia do pracy grupowej
- zasady pracy
- ewaluacja pracy grupowej

Praca w 5 grupach metodą 5Q. Każda grupa otrzymuje jeden czynnik do analizy i odpowiada na pytanie DLACZEGO?, 15min. Prezentacja grup na forum, dyskusja.

- **Jaki jest oczekiwany poziom komunikacji i współpracy uczniów II etapu edukacyjnego z wykorzystaniem TIK?**

Metoda debata. Jedna grupa prezentuje stanowisko, że obecny poziom komunikacji i współpracy uczniów z wykorzystaniem TIK jest zgodny z oczekiwanym w społeczeństwie i w edukacji, druga grupa przyjmuje stanowisko przeciwne – wskazuje potrzebę wyższego poziomu komunikacji i współpracy oraz uzasadnia podając argumenty charakterystyczne dla uczniów II etapu edukacyjnego. W dyskusji wykorzystane są zapisy podstawy programowej kształcenia ogólnego i profil kompetencyjny ucznia II etapu edukacyjnego oraz zdiagnozowane w wyniku doświadczeń potrzeby uczniów i nauczycieli. W

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

podsumowaniu dyskusja nad zagadnieniem: jak osiągnąć optymalny poziom komunikacji i współpracy uczniów w wykorzystaniu TIK w procesie nauczania i uczenia się?

▪ **Korzyści wynikające ze stosowania nowoczesnych technologii we współpracy i komunikacji uczniów - przykłady sytuacji edukacyjnych sprzyjających wykorzystaniu TIK**

Rozmowy w parach, 2min./os., rozmowy w czwórkach, 2min./os., rozmowy w kręgu. Trener grupuje przykłady i zapisuje na plakacie. Czuwa nad wyartykułowaniem metod rozwijających kreatywność uczniów, generowaniem pomysłów, znaczeniem realizacji projektów edukacyjnych, burzy mózgów, wykorzystaniem narzędzi TIK wspomagających uczenie się we współpracy. Uczestnicy lub trener prezentuje możliwości i korzystania z zasobów Google Apps for Education lub Office 365 Education (Microsoft), LearningApps, Edmodo, StoryJumper.

Uczestnicy szkolenia analizują zasoby internetowe pod kątem poszczególnych przedmiotów nauczania, wymieniają swoje spostrzeżenia. Wykonują praktyczne ćwiczenia edukacyjne z wykorzystaniem zasobów lub Office 365 Education, LearningApps, Edmodo, StoryJumper w zakresie tematyki zajęć edukacyjnych i swoich przedmiotów nauczania. Trener moderuje pracę uczestników szkolenia, występuje również wzajemne wspomaganie się i wymiana doświadczeń.

▪ **Komunikacja i współpraca nauczycieli z wykorzystaniem TIK**

- współpraca online, np. Pinterest, Scriblink, Padlet, Realtime Board, ClassBadges, Join me

- serwery i dyski wirtualne, np. Dysk Google, Dropbox, OneDrive, iCloud

- blogi przedmiotowe, np. Wordpress, Blogger, Jimdo, Wikispace Classroom

- zamknięte grupy zadaniowe na portalach społecznościowych, np. Facebook lub Google+

- komunikatory tekstowe, głosowe i wideo, np. Snapchat, WhatsApp, Skype, Google Hangouts lub Messenger FB

Prezentacja trenera, ćwiczenia praktyczne przy stanowiskach komputerowych, przetestowanie form współpracy i komunikowania się nauczycieli. Wnioski, autorefleksja.

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Cużytek M., *Porozumienie w szkole: doskonalenie umiejętności mediacyjnych pracownika odpowiedzialnego za wspomaganie szkół* [online, dostęp dn. 20.04.2017].

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- Domaradzka-Grochowalska Z., Joanna Wachowiak J., *Szkola jako organizacja ucząca się – rola zewnętrznego wsparcia. Moduł II: Komunikacja* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Domaradzka-Grochowalska Z., Joanna Wachowiak J., *Załączniki do materiałów szkoleniowych. Szkoła jako organizacja ucząca się – rola zewnętrznego wsparcia* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Swat-Pawlicka M., Dojer A. (red.), *Ocenianie kształtujące. Dzielimy się tym, co wiemy. Zeszyt czwarty: Współpraca z rodzicami* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Wlazo S., *Działanie zespołowe nauczycieli i kształtowanie kompetencji uczniów w działaniu zespołowym* [online, dostęp dn. 20.04.2017].

Moduł VII. Bezpieczne wykorzystywanie nowych technologii

Cel główny

Rozwój umiejętności bezpiecznego wykorzystania nowych technologii w planowaniu działań wspierających szkołę w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów w oparciu o założenia kompleksowego wspomagania szkół i zadania instytucji systemu wspomagania

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- identyfikuje zagrożenia związane z wykorzystaniem nowoczesnych technologii na II etapie edukacyjnym
- określa sposoby zapobiegania zidentyfikowanym zagrożeniom i reagowania na nie
- wskazuje podstawowe narzędzia zapewniające bezpieczeństwo w sieci
- wskazuje zasoby przydatne w pracy nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej w zakresie realizacji zajęć z bezpiecznego stosowania TIK
- wyjaśnia zasady korzystania z cudzych utworów i potrafi wykorzystywać tę wiedzę w planowaniu pracy osoby wspomagającej

Metody i techniki pracy: wykład interaktywny, film, dyskusja z użyciem metaplanu, mapa myśli

Czas trwania zajęć: 8 godzin

Przebieg szkolenia:

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doształcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Przedstawienie celów szkolenia i krótkie wprowadzenie do tematyki zajęć.

- **Co oznacza „bezpieczeństwo w sieci”?**

Dyskusja na forum.

- **Na ile bezpieczeństwo w sieci zależy od nas samych?**

Rozmowy w kręgu, dyskusja.

- **Jak zadbać o bezpieczeństwo w sieci?**

- z pozycji nauczyciela
- z pozycji ucznia

Metoda mapa myśli w wersji wędrujące plakaty, praca w 3 grupach, 30 min. Każda grupa otrzymuje jeden obszar tematyczny i analizuje go z pozycji nauczyciela oraz z pozycji ucznia. W miarę potrzeb grupy korzystają z zasobów Internetu.

Obszary:

- zagrożenia związane z wykorzystaniem technologii na II etapie edukacyjnym: niebezpieczne treści, przemoc rówieśnicza w sieci, uzależnienie od gier komputerowych i Internetu

- sposoby przygotowania uczniów do bezpiecznego korzystania z nowych technologii: zajęcia komputerowe, godziny z wychowawcą, akcja Dzień Bezpiecznego Internetu, Kodeks TIK

- zasoby dotyczące bezpiecznego korzystania z TIK przydatne w pracy nauczyciela szkoły podstawowej: Cyfrowa wyprawka, 321 Internet, Dziecko w sieci (Fundacja Dzieci Niczyje), <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/abc-bezpieczenstwa-w-sieci/>, <http://legalnakultura.pl/pl/legalne-zrodla>, <http://www.saferinternet.pl/pl/dzien-bezpiecznego-internetu>

Prezentacja wytworów pracy grup, dyskusja na forum. Trener czuwa nad określeniem wpływu działań nauczyciela na bezpieczeństwo uczniów w sieci.

- **Przykłady identyfikacji potencjalnych zagrożeń w sieci oraz sposobów radzenia sobie w sytuacji zagrożenia**

Uczestnicy dzielą się doświadczeniem w zakresie obszarów z powyższego ćwiczenia. Prezentacja i przykłady. Przykłady w oparciu o filmy. Dyskusja moderowana. Trener czuwa nad pełnym ujęciem zagadnienia w kontekście kształcenia na II etapie edukacyjnym.

- **Jak przygotować uczniów do bezpiecznego korzystania z Internetu?**

Symulacja lekcji wychowawczej w oparciu o przykłady uczestników szkolenia lub z wykorzystaniem filmu dotyczącego bezpieczeństwa w sieci. Dyskusja na forum. Przykłady zasobów wspomagających

REALIZATOR PROJEKTU:

**Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor**

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

nauczyciela w rozwijaniu wiedzy i umiejętności uczniów w zachowaniu bezpieczeństwa w sieci. Prezentacja zasobów internetowych dotyczących bezpiecznego korzystania z TIK.

▪ **Prawo autorskie w pracy nauczyciela**

- przedmiot prawa autorskiego
- dozwolony użytek prywatny i edukacyjny
- domena publiczna
- wolne licencje
- materiały udostępnione na wolnych licencjach: Pixabay, Flickr; Freeimages.com lub Unsplash – grafika; Jamendo lub Free Music Archive, BeatPick – muzyka; YouTube – wideo; Ninatka, Wikimedia Commons – różne typy plików; wyszukiwanie pliku z określoną licencją
- udostępnianie i rozpowszechnianie materiałów w sieci (własnych i innych autorów)

Krótki wykład, prezentacja trenera, dyskusja na forum, przykłady konieczności stosowania przepisów o prawach autorskich. Podstawa prawna dotycząca praw autorskich.

Ćwiczenia praktyczne korzystania z materiałów udostępnionych na wolnych licencjach.

▪ **Prawo autorskie w pracy osoby wspomagającej proces wspomagania rozwoju szkoły**

Dyskusja na forum, przykłady stosowania i konsekwencji łamania prawa dotyczącego praw autorskich. Trener uczyła na cienką granicę w stosowaniu praw autorskich oraz zwraca uwagę na interpretację zgody na przekazanie praw autorskich, zakresu, terminu i warunków stosowania.

Refleksja nad bezpieczeństwem w sieci – osobistej uczestników i osób zależnych, głównie uczniów II etapu edukacyjnego.

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Andrzejewska A., *Bezpieczeństwo uczniów w cyberprzestrzeni* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- *Czym są licencje Creative Commons*, Centrum Cyfrowe (film) [dostęp online, dn. 20.04.2017].
- Grudzień M., *Dozwolony użytek w edukacji* (infografika) [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- *Jak działa prawo autorskie*, Centrum Cyfrowe (film) [online, dostęp dn. 20.04.2017].

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- *Na co pozwala dozwolony użytek prywatny*, Centrum Cyfrowe (film) [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Pyżalski J., *Polscy nauczyciele i uczniowie a agresja elektroniczna: zarys teoretyczny i najnowsze wyniki badań* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Wrzesień-Gandolfo A., *Bezpieczeństwo dzieci online: kompendium dla rodziców i profesjonalistów* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Wojtasik Ł., *Zagrożenia dzieci w Internecie*, [w:] *Dzieci się liczą. Informacje o stanie zagrożenia bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, „Dziecko krzywdzone. Teoria Badania Praktyka”, nr 3/2011 [online, dostęp dn.20.04.2017].
- Ustawa z dn. 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych z późn. zm. (Dz.U. z 2016 r. poz. 666). Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 29 kwietnia 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.
- Zasady korzystania z TIK: Kodeks TIK [online, dostęp dn. 20.04.2017].

Moduł VIII. Wspomaganie pracy szkoły w rozwoju kompetencji informatycznych na II etapie edukacyjnym

Cel główny

Wzmocnienie umiejętności wspomaganie szkoły w rozwijaniu kompetencji informatycznych uczniów II etapu edukacyjnego

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- określa rolę i zakres działania osoby wspomagającej szkołę w zakresie kształtowania kompetencji informatycznych
- wspiera szkołę w przeprowadzeniu diagnozy jej pracy pod kątem rozwoju kompetencji informatycznych uczniów
- stosuje metody i narzędzia służące diagnozie, dostosowując je do obszarów związanych z rozwojem kompetencji informatycznych uczniów oraz specyfiki szkoły
- wyznacza cele i tworzy rozwiązania służące rozwojowi kompetencji informatycznych uczniów
- współpracuje z nauczycielami oraz dyrektorem szkoły przy tworzeniu i realizacji planu wspomaganie szkoły

REALIZATOR PROJEKTU:

**Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor**

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- zapewnia sprawną organizację form doskonalenia nauczycieli, w tym dobór kompetentnych ekspertów
- monitoruje i ocenia działania wspierające nauczycieli w rozwoju kompetencji informatycznych uczniów
- stosuje wybrane narzędzia TIK na poszczególnych etapach procesu wspomaganie oraz w prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia, w tym platformy e-learningowe
- wskazuje przykłady dobrych praktyk kompleksowego wspomaganie szkół i placówek z wykorzystaniem TIK

Metody i techniki pracy: wykład, prezentacja, elektroniczna ankieta (np. ankieta Google, ankietka.pl, survio.pl), wywiad, dyskusja.

Czas trwania zajęć: 9 godzin

Przebieg szkolenia:

Trener przedstawia cele szkolenia.

- **Czym jest zmiana?**

Dyskusja, prezentacja trenera.

- **Strategie wprowadzania zmian**

Prezentacja trenera, dyskusja na forum.

- **Formułowanie wizji jako obrazu przyszłości w przechodzeniu przez zmianę**

Uczestnicy dyskutują na forum nt. znaczenia wizji we wprowadzaniu zmiany, tworzą wspólną mapę myśli, zgłaszają swoje pomysły, przyklejają samoprzylepne karteczki na plakacie, analizują, uzasadniają powstały obraz. Trener podsumowuje w kontekście wspomaganie rozwoju szkoły. Wskazuje zmianę jako element rozwoju szkoły.

- **Jakie czynniki działają na rzecz zmiany, a jakie hamują?**

Analiza pola sił, praca w 2 grupach, 10min., prezentacja na forum.

- **Jak radzić sobie z oporem na zmiany?**
- **Jak komunikować się w zmianie?**

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Analiza przypadku edukacyjnego wskazanego przez uczestników. Uczestnicy rozwiązują problem, trener uzupełnia, wspólnie wyciągają wnioski. Trener podsumowuje wskazując elementy procesu komunikowania się w zmianie.

▪ **Jak przeprowadzić diagnozę pracy szkoły?**

- etapy diagnozy
- źródła informacji
- metody i narzędzia

Dobór i wykorzystanie narzędzi do diagnozowania pracy szkoły. Uczestnicy w 3 grupach przygotowują diagnozę symulowaną przy pomocy metody: technika odwróconego celu, droga do celu, koło diagnostyczne. Każda grupa prezentuje swoją diagnozę jednocześnie prezentując wykorzystaną metodę. Dyskusja dydaktyczna na bazie wypracowanych doświadczeń w module 1-2 szkolenia. Trener moderuje dyskusję w odniesieniu do wspomagania procesu rozwoju szkoły i z uwzględnieniem rozwijania kompetencji kluczowych uczniów oraz nt. celowości, zasadności i warunków stosowania poszczególnych metod. Podkreśla rolę osoby prowadzącej proces wspomagania w doborze metod i narzędzi diagnostycznych.

- **W jaki sposób dokonać analizy zasobów szkoły oraz potencjału rozwojowego nauczycieli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych u uczniów?**
- **Gdzie i jak zastosować wnioski?**

- współpraca nauczycieli w zespołach
- współpraca z osobami zaangażowanymi w kształcenie i wychowanie uczniów na II etapie edukacyjnym (zespół wychowawczy, pracownicy biblioteki, nauczyciele przedmiotowi)
- współpraca z rodzicami
- uczenie się wzajemne nauczycieli (m.in. wymiana dobrych praktyk, materiałów, narzędzi, obserwacje koleżeńskie pod kątem strategii i metod kształtowania kompetencji kluczowych)

Praca w 4 zespołach, 20min. 2 grupy pracują metodą gwiazdy pytań, 2 grupy – analiza swot. Prezentują swoje prace na forum. Trener zwraca uwagę na metody i na organizację kompleksowego wspomagania szkoły z udziałem przedstawicieli instytucji systemu wsparcia.

▪ **Planowanie działań szkoły na rzecz rozwijania kompetencji informatycznych uczniów**

- określanie celów
- metody planowania

Praca w 4 grupach. Uczestnicy planują wspomaganie szkoły ukierunkowanie na rozwój kompetencji kluczowych uczniów, tworzą harmonogram Gantta, 40min. Prezentacja prac, dyskusja na forum.

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Trener wskazuje na metodykę planowania i cechy dobrego celu w kontekście wspomaganie szkoły w zakresie rozwijania kompetencji informatycznych uczniów II etapu edukacyjnego.

▪ **Czym jest wspólne uczenie się pracowników szkoły w procesie wspomaganie?**

Metoda kula śnieżna, 10min. Ustalenie rozumienia wspólnego uczenia się pracowników szkoły poprzez indywidualne przemyślenia, aż po wspólną interpretację wszystkich uczestników szkolenia z wielokrotnym i wielokierunkowym analizowaniem i uzasadnianiem.

▪ **Organizowanie i prowadzenie sieci współpracy oraz samokształcenia w obszarze wykorzystania nowoczesnych technologii w procesie nauczania/uczenia się**

Prezentacja organizacji i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia w formach stacjonarnych i na odległość z wykorzystaniem platformy www.doskonaleniesieci.pl. Rozmowy na forum, dzielenie się własnymi doświadczeniami pracy w sieci.

▪ **Co może zrobić szkoła, żeby rozwijać kompetencje cyfrowe uczniów?**

Metoda gadająca ściana, uczestnicy przyklejają na plakacie kartki z pomysłami. Opisy doszczegółowiają wypowiedziami. Trener porządkuje, wspólnie formułują wnioski.

▪ **Kto i jak może udzielić wsparcia we wprowadzaniu zmiany w szkole?**

Metoda world cafe, 30min., 3 stoliki eksperckie: PPP, PDN, BP. Dyskusja na forum, zebranie wniosków i zapisanie na plakacie jako element planu wspomaganie.

▪ **Podsumowanie działań realizowanych w szkołach**

Uczestnicy planują etap podsumowania wspomaganie, którego celem jest rozwijanie kompetencji informatycznych, analizują metody i narzędzia ewaluacji, sprawdzają ćwiczą metodę: przyczyna przyczyny. Dyskusja na forum.

▪ **Rola i zadania osoby wspomagającej pracę szkoły w rozwoju**

Dyskusja podsumowująca i wyprzedzająca działania wspomagające szkołę w zakresie kształtowania kompetencji informatycznych. Trener kieruje rozmową i wspiera prezentacją z nakierowaniem na role i zadania osoby wspomagającej pracę szkoły, znaczenie relacji z dyrektorem szkoły, nauczycielami i ekspertami na poszczególnych etapach wspomaganie. Zwraca uwagę na sytuacje trudne, pułapki i błędy. Wnioski zapisywane są na wspólnym plakacie podsumowującym.

▪ **TIK jako narzędzie wspomaganie – warsztat pracy osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji informatycznych uczniów**

Dyskusja na forum, przykłady zastosowania TIK w prowadzeniu procesu wspomaganie, elementy wywiadu dotyczące przygotowania do wykorzystania TIK w procesie prowadzenia wspomaganie rozwoju szkoły w zakresie rozwijania informatycznych kompetencji kluczowych uczniów. Zainicjowanie

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

przykładów rozważnego korzystania z narzędzi elektronicznych wspomagających proces uczenia się i wspomaganie rozwoju szkoły.

Autorefleksja nad gotowością uczestników szkolenia do prowadzenia procesu wspomagania.

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Goćłowska A., *Szkoła wobec wymagań państwa. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Hajdukiewicz M. (red.), *Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania* [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Kocurek M., Sołtysińska I., Świeży M., Wachna-Sosin I., *Przewodnik metodyczny dla koordynatorów sieci współpracy i samokształcenia*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół i organizowania sieci współpracy i samokształcenia wraz z materiałami szkoleniowymi [online, dostęp dn. 20.04.2017].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Wymagania państwa. Uporządkowanie priorytetów i celów szkoły*, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 20.04.2017].

Moduł IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół

Cel główny

Rozwój umiejętności planowania własnego rozwoju zawodowego specjalisty ds. wspomaganie rozwoju szkół.

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkół
- określa swoje mocne strony, które wykorzysta, wspomagając szkoły
- identyfikuje swoje deficyty, które utrudnią prowadzenie wspomaganie szkół
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Metody i techniki pracy: refleksja, autodiagnoza, planowanie, koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.

Czas trwania zajęć: 7 godzin

Przebieg szkolenia:

Trener przedstawia cele i krótkie wprowadzenie do tematyki.

- **Jakie kompetencje potrzebne są do prowadzenia procesu wspomagania szkoły?**

Krótką dyskusja. Praca w 4 grupach, 15min., każda grupa analizuje jeden etap procesu wspomagania:

- diagnozowanie potrzeb szkoły
- ustalenie sposobów i planu działania
- realizacja procesu wspomagania
- podsumowanie, ocena przebiegu procesu wspomagania i jego efektów

Uczestnicy wykorzystują/odwołują się do wypracowanych planów wspomagania szkoły i stosują metody planowania procesu wspomagania szkoły, tworzą plakaty, prezentują je na forum. Trener moderuje dyskusję i ustaleniem wspólnych kompetencji na poszczególnych etapach procesu wspomagania, zostaje utworzona mapa kompetencji.

- **Jakie kompetencje posiadam? W jakim zakresie? Na jakim poziomie?**

Autorefleksja osobista, wykonanie notatek własnych, dobrowolne wypowiedzi na forum.

- **Moje zasoby i ograniczenia, które mają wpływ na prowadzenie procesu wspomagania**

w kontekście:

- stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja – zadanie)
- stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja – inni)
- postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja - ja)

Autodiagnoza, koło diagnostyczne, wypowiedzi na forum, refleksja nad poszukiwaniem sposobów minimalizowania ograniczeń, wzmacniania i szerszego wykorzystania zasobów.

- **Jakie zasoby zewnętrzne mogą być pomocne dla osoby prowadzącej proces wspomagania?**

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doskonalenia i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl

Projekt „Kompetentne wsparcie sukcesem szkoły” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Rozmowa w parach, 2min./os., rozmowa w czwórkach, 5min., wypowiedzi na forum uczestników i trenera.

- **Indywidualne cele rozwojowe oraz cele rozwojowe własnej instytucji**
- **Plan własnego rozwoju w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół**

Przygotowanie zarysu planu własnego rozwoju w obszarze wspomagania rozwoju szkoły, bazowanie na osobistych kontekstach, zasadach i ograniczeniach, otoczeniu. Dobrowolna prezentacja na forum, dyskusja. Trener podkreśla znaczenie planowania własnego rozwoju, wskazuje na różnorodne formy, wskazuje znaczenie rozwoju jednostki dla rozwoju jej instytucji w kontekście placówek systemu wspomagania i szkół.

- **Podsumowanie szkolenia**

Analiza aktywności całego szkolenia – 3 zjazdów (tematyka i zakres sesji, aktywności, narzędzia, zasoby), autorefleksja, runda wypowiedzi, ewaluacja szkolenia.

Literatura/wykaz przydatnych materiałów/stron internetowych:

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wolters Kluwer–Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Hajdukiewicz M. (red.), *Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania*, z. 1. *Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE* [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE* [online, dostęp dn. 16.09.2016].

REALIZATOR PROJEKTU:

Ośrodek Szkolenia Doksztalcania i Doskonalenia Kadr Kursor
Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Kursor

ul. Gabriela Narutowicza 62, 20-013 Lublin
tel./faks 81 534 89 31, 81 534 57 26

www.kursor.edu.pl